

**"Παράγοντες που
επιηρεάζουν τη σχολική
ετοιμότητα σε παιδιά
τυπικής και μη
τυπικής ανάπτυξης"**

Εισηγητής

**Μακρής Γεώργιος, BSc, MSc, MEd,
PhD© Πανεπιστημίου Πελοποννήσου**

1η Υβριδική διημερίδα με θέμα:

**Φροντίδα και Υποστήριξη
Παιδών και Εφήβων με
Ειδικές Ανάγκες Υγείας
στην Κοινότητα**

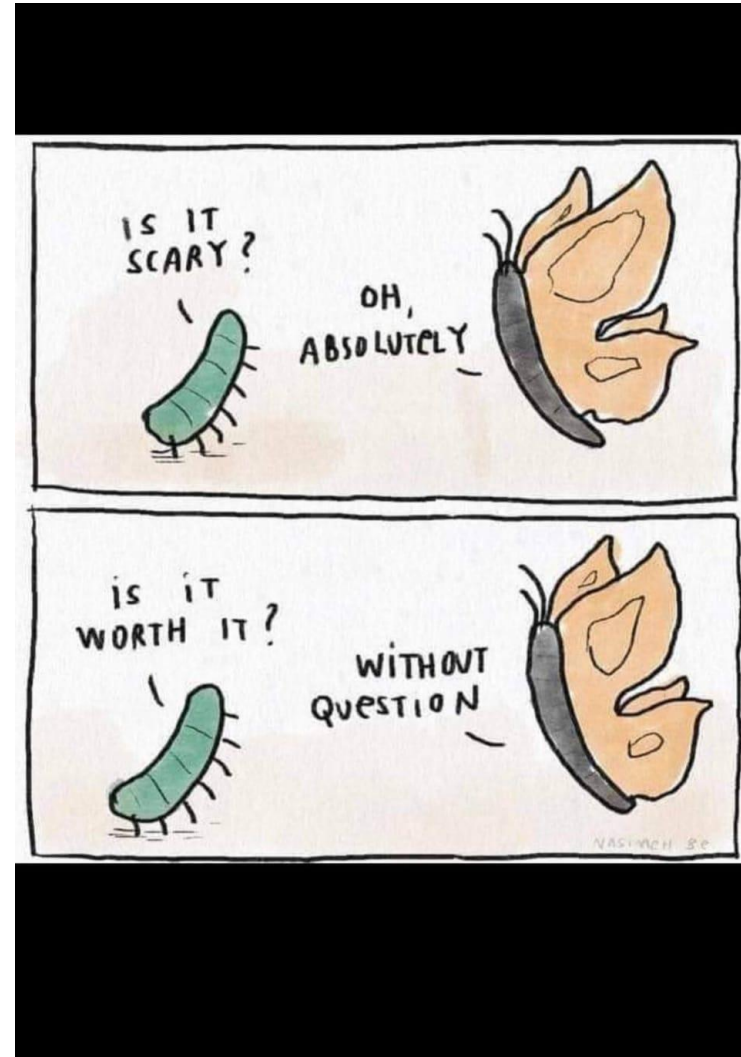
13 & 14 Δεκεμβρίου 2024

1η Ημέρα: 14:30 - 21:00

2η Ημέρα: 8:30 - 15:30

Μετάβαση

**Πολυδιάστατη
έννοια η μετάβαση**

**Ατομική διάσταση
Εκπαιδευτική διάσταση
Κοινωνικο-πολιτική διάσταση**

Τι είναι η μετάβαση;

Η μετάβαση έχει οριστεί ως «η δυναμική διαδικασία της μετακίνησης ή της αλλαγής από το ένα περιβάλλον σε ένα άλλο», η οποία αρχίζει με τη γέννηση του παιδιού και συνεχίζεται δια βίου (Σακελλαρίου, Στράτη & Αναγνωστοπούλου, 2015 ▪ Rous & Hallam, 2006).

Αναγνωρίζεται με τη σημασία του περάσματος από έναν «γνωστό» σε έναν «άγνωστο κόσμο», εμπεριέχει σύνθετες και διαδοχικές διαδικασίες αλλαγών που επηρεάζουν το συνολικό φάσμα της ατομικής και κοινωνικής ζωής.

Η προσαρμογή στην
αλλαγή

Μετάβαση από το νηπιαγωγείο στο δημοτικό

Αρχίζει από το νηπιαγωγείο και ολοκληρώνεται κατά τη διάρκεια του πρώτου ή του δεύτερου σχολικού έτους, όταν το κάθε παιδί, ανάλογα με τον προσωπικό του ρυθμό ανάπτυξης και τις λοιπές προϋποθέσεις του, ενστερνισθεί τη νέα ταυτότητα και τον συνεπαγόμενο από αυτή ρόλο του μαθητή ή της μαθήτριας.

Κρίσιμη περίοδος με μακροπρόθεσμα αποτελέσματα στην περαιτέρω ακαδημαϊκή εξέλιξη του παιδιού, την κοινωνικοποίησή του αλλά και στη διαμόρφωση βαθύτερων χαρακτηριστικών της προσωπικότητάς του.

Μετάβαση από το νηπιαγωγείο στο δημοτικό

Η μετάβαση των παιδιών από το νηπιαγωγείο στο δημοτικό σχολείο σηματοδοτεί ένα σημαντικό στάδιο εξέλιξης, τόσο για το παιδί όσο και για την οικογένειά του.

Τα προγράμματα μετάβασης, στηριζόμενα σε θεωρητικά πλαίσια, μπορούν να στηρίξουν τη μετάβαση εφόσον σχεδιαστούν και αξιολογηθούν από όλους τους εμπλεκόμενους στη διαδικασία.

Η μετάβαση μπορεί να θεωρηθεί επιτυχημένη όταν, εστιάζει

- στις ανάγκες των παιδιών,
- αξιοποιεί τη δυναμική της οικογένειας,
- σχηματίζει συνεργατικές σχέσεις
- και σχεδιάζει εξατομικευμένες πρακτικές.

Κατά τη διαδικασία, εστιάζουμε στις δεξιότητες των παιδιών αλλά και στην ετοιμότητα των σχολείων και των κοινοτήτων (Hirst et al., 2011)

**Μετάβαση από
το νηπιαγωγείο
στο δημοτικό**

Την περίοδο αυτή γίνονται έντονες αλλαγές τόσο στην προσωπικότητα του παιδιού όσο και στο οικογενειακό και κοινωνικό του περιβάλλον, εκθέτοντάς το σε μια μεγάλη ποικιλία απαιτήσεων:

- ✓ γνωστικών,
- ✓ συναισθηματικών και
- ✓ κοινωνικών.

Μοντέλα μετάβασης συνδεδεμένα με τη σχολική ετοιμότητα

**Μοντέλο
ικανοτήτων**

**Αναπτυξιακό
οικολογικό
μοντέλο**

Το μοντέλο ικανοτήτων

Το μοντέλο ικανοτήτων, επικεντρώνεται στις ικανότητες και δεξιότητες που διαθέτει το παιδί, περιορίζει την περίοδο της μετάβασης σε μια δεδομένη χρονική στιγμή, για παράδειγμα στο τέλος της φοίτησης του παιδιού στο νηπιαγωγείο, αξιολογώντας τις επιμέρους δεξιότητες που κρίνεται απαραίτητο να έχουν κατακτηθεί για μια ομαλή ένταξη στην α' δημοτικού.

Σύμφωνα με το μοντέλο των ικανοτήτων η προσαρμογή του παιδιού κατά την περίοδο της μετάβασης γίνεται αντιληπτή με όρους χαρακτηριστικών του, όπως είναι η ικανότητα ετοιμότητας, η χρονολογική ηλικία ή το επίπεδο ωρίμανσής του.

(Downer, Driscoll, and Pianta, 2006).

Το αναπτυξιακό οικολογικό μοντέλο

Αντίθετα, το αναπτυξιακό οικολογικό μοντέλο περιγράφει ένα σύνολο παραγόντων που αφορούν το παιδί, την οικογένεια, το σχολείο και την κοινότητα, οι οποίοι αλληλοσυνδέονται και αλληλεξαρτώνται κατά την περίοδο της μετάβασης.

Το αναπτυξιακό οικολογικό μοντέλο αναγνωρίζει κατά τεκμήριο ότι οι κοινωνικές και ακαδημαϊκές δεξιότητες των παιδιών είναι συνεχώς μεταβαλλόμενες κατά τη διάρκεια αυτών των πρώτων χρόνων (La Paro & Pianta, 2001).

Το γεγονός αυτό σημαίνει ότι αυτό το οποίο γνωρίζει και ξέρει να κάνει σήμερα το παιδί, μπορεί να μην είναι το ίδιο αύριο και αυτό που ξέρει να κάνει στο σπίτι να μην είναι ίδιο με αυτό που κάνει στο νηπιαγωγείο (Downer, Driscoll, and Pianta, 2006).

Το αναπτυξιακό οικολογικό μοντέλο λοιπόν, λαμβάνει υπόψη τη σταθερότητα των σχέσεων μεταξύ σχολείου, οικογένειας και κοινότητας.

Το αναπτυξιακό οικολογικό μοντέλο

Μετάβαση στο σχολείο, σύμφωνα με το μοντέλο αυτό, σημαίνει όλες εκείνες τις στρατηγικές και διαδικασίες για α) τη διασφάλιση της ομαλής εισόδου και προσαρμογής των νηπίων στο δημοτικό σχολείο, β) την παροχή συνέχειας μέσα από δραστηριότητες που γεφυρώνουν το χάσμα μεταξύ σπιτιού νηπιαγωγείου και δημοτικού σχολείου, και γ) τη σύνδεση της ανάπτυξης του παιδιού με τις κοινωνικές υπηρεσίες, τις υπηρεσίες γονικής υποστήριξης και το ίδιο το σύστημα προσχολικής εκπαίδευσης.

**Γιατί η
οικολογική
θεώρηση της
μετάβασης μας
είναι τόσο
χρήσιμη;**

- ✓ **Μας βοηθάει να
συνειδητοποιήσουμε
όλους τους
παράγοντες που
επηρεάζουν τα παιδιά.**
- ✓ **Μας βοηθάει να
σχεδιάσουμε
προγράμματα
μετάβασης**

ΕΤΟΙΜΕΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΕΣ

Ο δείκτης αυτός περιγράφει και αξιολογεί τις κοινωνικές παροχές και την κοινωνική υποστήριξη που παρέχει η τοπική κοινότητα στις οικογένειες.

Επίσης, περιγράφει τη διαθεσιμότητα, ποιότητα και οικονομική ανεκτικότητα των παρεχόμενων προγραμμάτων που επηρεάζουν την ανάπτυξη της σχολικής ετοιμότητας.

ΕΤΟΙΜΕΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΕΣ

Η διάσταση των «έτοιμων οικογενειών» επικεντρώνεται στη στάση των γονέων και των φροντιστών και στη συμμετοχή τους στην εκμάθηση, την ανάπτυξη και τη μετάβασή τους στο σχολείο των παιδιών τους. Τα υποστηρικτικά περιβάλλοντα στο σπίτι έχουν αποδειχθεί ότι είναι μεταξύ των ισχυρότερων προγνωστικών της σχολικής επίδοσης κατά τη διάρκεια της προσχολικής και πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης και πέραν αυτής (Cappelloni, 2012).

ΕΤΟΙΜΕΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΕΣ

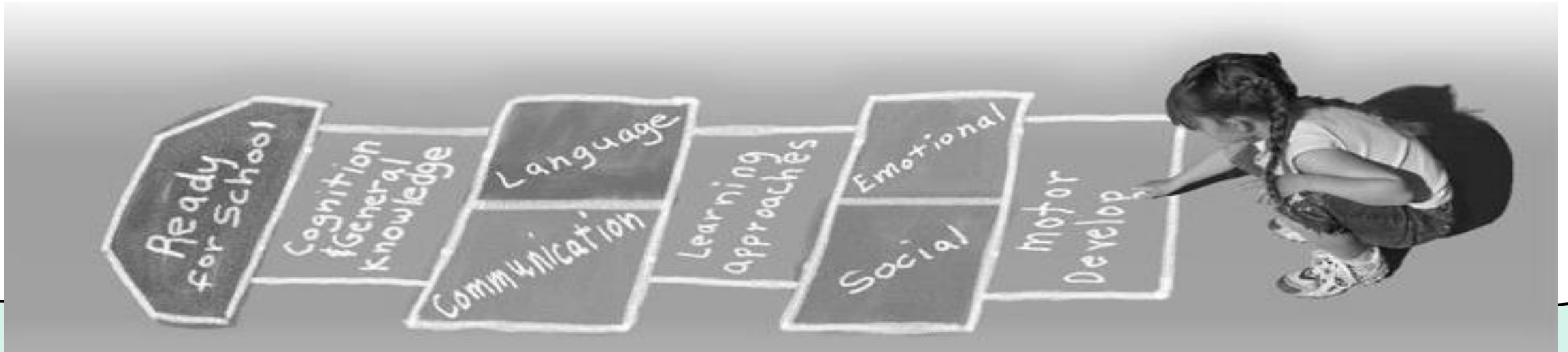
Οι εκπαιδευτικοί στόχοι, οι πεποιθήσεις, οι νοοτροπίες και η δέσμευση των γονέων θεωρούνται κρίσιμες για την επιτυχία του σχολείου. Ένα βασικό χαρακτηριστικό των έτοιμων οικογενειών είναι το μαθησιακό περιβάλλον που παρέχεται στο σπίτι, συμπεριλαμβανομένης της αφοσίωσης των γονέων στα παιδιά τους σε δραστηριότητες μάθησης όπως τραγούδι, ανάγνωση βιβλίων, και παιχνίδια. Οι υποστηρικτικές και ανταποκρινόμενες σχέσεις μέσα στην οικογένεια αποτελούν τα δομικά στοιχεία της κοινωνικής και συναισθηματικής ανάπτυξης των παιδιών και απαιτούνται για την επιτυχία στο σχολείο (Emig, Moore & Scarupa, 2001).

ΕΤΟΙΜΑ ΣΧΟΛΕΙΑ

1. Επιμόρφωση και επαγγελματική ανάπτυξη
2. Σχολικό περιβάλλον και πολιτικές του σχολείου
3. Σχολικές πρακτικές μετάβασης

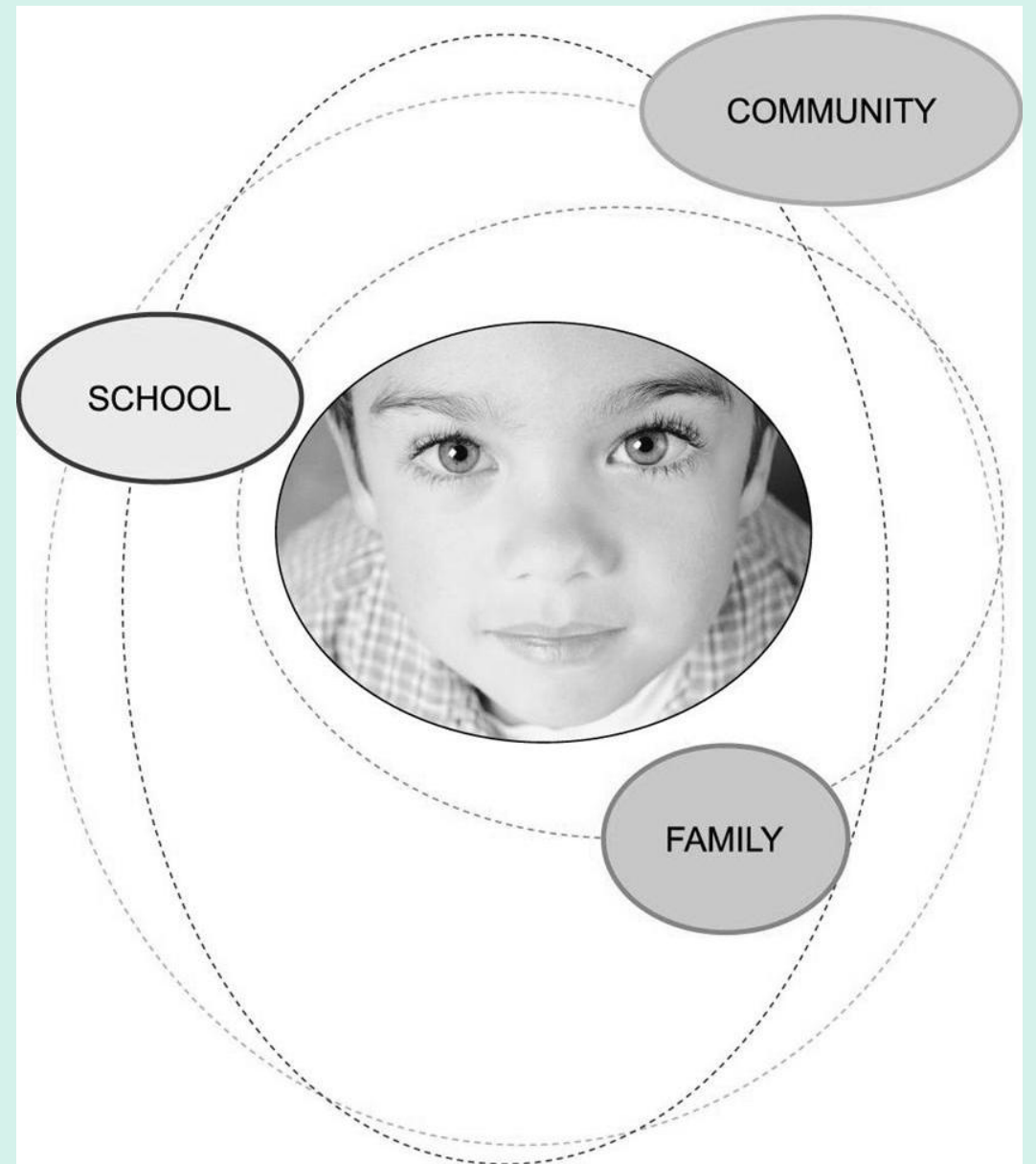

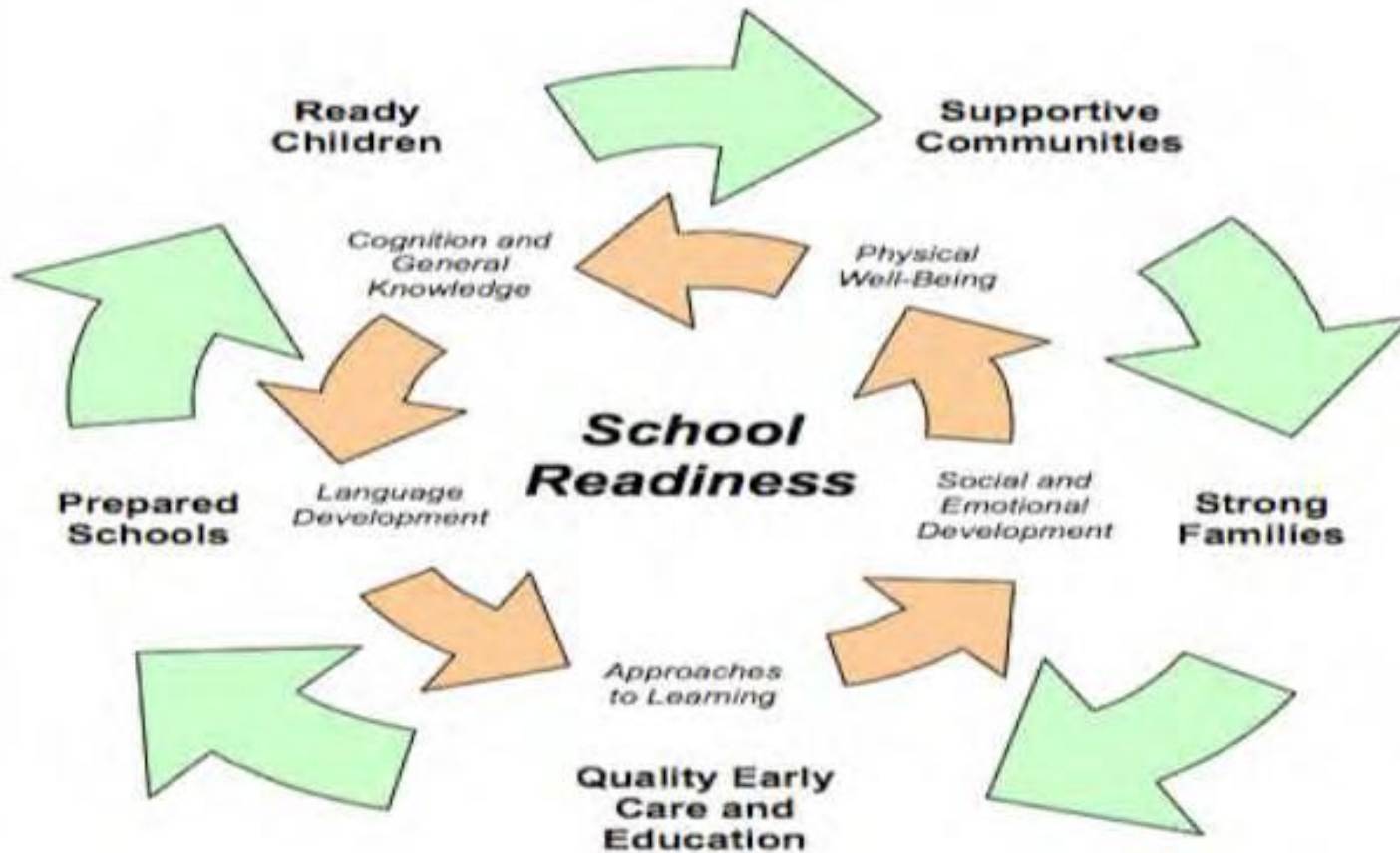
«Η σχολική ετοιμότητα του παιδιού μπορεί να οριστεί ως το σύνολο των δεξιοτήτων και γνώσεων που θα πρέπει να έχει κατακτήσει ένα παιδί προσχολικής ηλικίας, προκειμένου να επιτύχει στη φοίτησή του στο δημοτικό σχολείο» (Pan et al., 2019).

ΣΧΟΛΙΚΗ ΕΤΟΙΜΟΤΗΤΑ

Έτοιμα Παιδιά

**Το πλαίσιο της
σχολικής
ετοιμότητας**
(SMART START OKLAHOMA,
2014)

Σχολική Ετοιμότητα

Ποιοι παράγοντες επηρεάζουν τη σχολική ετοιμότητα των παιδιών;

Σε ποιες περιοχές ανάπτυξης θα εστιάσουμε τις δραστηριότητες μετάβασης, προκειμένου να εξασφαλισθεί η υγεία, η ανάπτυξη, η εκπαίδευση και η πρόοδος όλων των παιδιών;

1. Φυσική ανάπτυξη και υγεία

- **Ανάπτυξη κινητικών δεξιοτήτων**

Συγκεκριμένα, βρέθηκε ότι ο οπτικοκινητικός συντονισμός μπορεί να συμβάλει στη σχολική ετοιμότητα των παιδιών (McClelland και Cameron, 2019).

- **Γενική υγεία και ανάπτυξη**

- **Όραση και ακοή**

- **Δεξιότητες αυτοεξυπηρέτησης και πρακτικές υγιεινής ζωής**

Σωματική υγεία και ευεξία είναι η φυσική ετοιμότητα για το σχολείο, η σωματική ανεξαρτησία, καθώς επίσης και οι ανεπτυγμένες κινητικές δεξιότητες (βλ. αδρή και λεπτή κινητικότητα).

2. Κοινωνική και συναισθηματική ανάπτυξη (α)

- Συναισθηματική ανάπτυξη
- Αυτοεικόνα
- Κοινωνικές δεξιότητες

Με τον όρο κοινωνικές δεξιότητες εννοούμε την ικανότητα των παιδιών να συνεργάζονται, να περνούν καλά με τους άλλους και να κάνουν φίλους. Ακόμα, στον όρο αυτό συμπεριλαμβάνεται η ικανότητα ανάληψης ευθύνης, η επίδειξη σεβασμού, η ικανότητα επίλυσης προβλημάτων και προσαρμογής σε ρουτίνες. Τα παιδιά με ανεπτυγμένες κοινωνικές δεξιότητες έχουν θετική στάση προς τη μάθηση και είναι πρόθυμα να εξερευνήσουν νέα δεδομένα.

2. Κοινωνική και συναισθηματική ανάπτυξη (β)

- Συναισθηματική ανάπτυξη
- Αυτοεικόνα
- Κοινωνικές δεξιότητες

Συναισθηματική ωριμότητα, είναι η ικανότητα του παιδιού να αναγνωρίζει και να εκφράζει τόσο θετικά όσο και αρνητικά συναισθήματα, με ποικίλους τρόπους, που να ταιριάζουν σε κάθε περίπτωση επικοινωνίας. Είναι, επίσης, η ικανότητα της ενσυναίσθησης (το να βάζουν τον εαυτό τους στη θέση του άλλου) και της προθυμίας να βοηθήσουν άλλους που έχουν ανάγκη. Τα παιδιά που είναι συναισθηματικά υγιή και ώριμα, εκφράζουν αυτά που νιώθουν αλλά είναι και σε θέση να κατανοήσουν τους άλλους. Είναι τα παιδιά που κάνουν εύκολα φίλους και βιώνουν τη σχολική ζωή ως μια ευχάριστη εμπειρία.

3. Προσέγγιση στη μάθηση

- Ικανότητα προσοχής**
- Επιμονή στην εργασία**
- Ζήλος για μάθηση**
- Ικανότητα να ακολουθεί οδηγίες**
- Μαθησιακοί τύποι παιδιών**

4. Γενικές γνώσεις

- Αριθμοί, σχήματα

Η ικανότητα σειροθέτησης, οι έννοιες του χρόνου και οι άλλες μαθηματικές έννοιες προβλέπουν τις μαθηματικές γνώσεις των παιδιών στο Δημοτικό (Ράλλη και συν., 2013).

- Μαθηματικές πράξεις

Η γνώση των προ-μαθηματικών εννοιών και η ικανότητα καταμέτρησης στο Νηπιαγωγείο αποτελούν σημαντικούς προβλεπτικούς δείκτες επαρκούς κατάκτησης των μαθηματικών στο Δημοτικό αλλά και της ανάγνωσης (Geary, 2011• Pace et al., 2019).

- Ικανότητα επίλυσης προβλημάτων

- Γενικές γνώσεις συσχέτισης αντικειμένων, γεγονότων ή ανθρώπων

5. Γλωσσική ανάπτυξη και επικοινωνία

- Αναδυόμενος γραμματισμός
- Φωνημική & φωνολογική ενημερότητα
- Προφορικός λόγος

Με τον όρο δεξιότητες επικοινωνίας εννοούμε την ικανότητα του παιδιού από τη μια να επικοινωνεί με σαφήνεια τις ανάγκες του και από την άλλη να κατανοεί τους άλλους (δηλαδή, ομιλία και ακρόαση).

5. Γλωσσική ανάπτυξη και επικοινωνία

Η αφηγηματική ικανότητα και το προσληπτικό και εκφραστικό λεξιλόγιο των παιδιών προσχολικής ηλικίας προβλέπει το λεξιλόγιο των παιδιών στην Α' Δημοτικού (Hipfner et al., 2014• Consortium et al., 2021• Scarborough et al., 2009).

Επιπλέον, το λεξιλόγιο συσχετίζεται υψηλά με τις σχολικές, κοινωνικές και συμπεριφορικές δεξιότητες στο Δημοτικό σχολείο (Mulker-Meenfander, 2019). Ενώ, η μορφοσυντακτική δομή του λόγου στο νηπιαγωγείο προβλέπει τις επιδόσεις των παιδιών στον προφορικό λόγο και στην ανάγνωση στο Δημοτικό (Goodrich et al., 2022• Pace et al., 2019).

5. Γλωσσική ανάπτυξη και επικοινωνία

Η γνώση των γραμμάτων και η αντιγραφή στο Νηπιαγωγείο προβλέπει τις επιδόσεις των παιδιών στη γραφή στην Α΄ Δημοτικού, ενώ η κατάκτηση της φωνολογικής επίγνωσης φαίνεται ότι συμβάλλει στην ανάγνωση και τη γραφή (Adolf et al., 2010• Duncan et al., 2020• Snowling, 2013). **Ακόμη, η φωνολογική επίγνωση των παιδιών προσχολικής ηλικίας προβλέπει τη σχετική ικανότητα στην Α΄ Δημοτικού** (Hirfner et al., 2014), **ενισχύει τις επιδόσεις στην ανάγνωση και στις σχολικές (ακαδημαϊκές) και κοινωνικές δεξιότητες των παιδιών στο Δημοτικό σχολείο** (Mulker-Meenfander, 2019• Adolf et al., 2010• O'Connor & Klingner, 2010• Scanlon et al., 2008• Scarborough et al., 2009).

Είναι όμως όλα τα παιδιά «έτοιμα»;

- ✓ Για κάποια παιδιά η παρακολούθηση του τυπικού σχολείου φαντάζει μια δύσκολη συνθήκη.
- ✓ Τα παιδιά με ΕΕΑ φαίνεται να έχουν ελλείμματα σε σχέση με βασικές δεξιότητες όπως με την κατανόηση βασικών εννοιών, καθώς και με τις κοινωνικοσυναισθηματικές δεξιότητες (High, 2008).
- ✓ Περιορισμένος ο αριθμός μελετών σχετικά με τους προβλεπτικούς δείκτες σχολικής ετοιμότητας για τα παιδιά με Ε.Ε.Α. (Coelho et al., 2018 • Gray et al., 2014 • Lloyd et al., 2009).
- ✓ Άλλες επιλογές κρίνονται αναγκαίες να γίνουν.

Αξιολόγηση σχολικής ετοιμότητας

- **Αξιολογικά τεστ** (screening tests),
- **Συστοιχίες σχολικής ετοιμότητας** (batteries),
- **Ερωτηματολόγια** (checklists)
- **Κλινική και παιδαγωγική παρατήρηση του παιδιού**

- **ΚΕΔΑΣΥ.**
- **Σημαντικός ο έγκαιρος εντοπισμός των παιδιών που βρίσκονται σε κίνδυνο μέσα από την αξιολόγηση σημαντικών δεικτών σχολικής ετοιμότητας, οι οποίοι προβλέπουν την ομαλή σχολική προσαρμογή των παιδιών στο δημοτικό σχολείο** (Grigorenko, 2009).

Αξιολόγηση σχολικής ετοιμότητας

Στην Ελλάδα έχουν αναπτυχθεί και σταθμιστεί τα παρακάτω εργαλεία:

1. **Το Τεστ Σχολικής Ετοιμότητας για το Νηπιαγωγείο** [Anderhalter & Perney, 2006. Προσαρμογή στα ελληνικά Αρίδη (2010)], για παιδιά προσχολικής ηλικίας (5-6 ετών)
2. **Το Α' Τεστ** (Θωμαΐδου & Μαντούδης, 2006)
3. **Η Κλίμακα Αξιολόγησης Δεξιοτήτων Παιδιών Προσχολικής Ηλικίας** (Ράλλη & Μαριδάκη-Κασσωτάκη, 2012)

Εκπαιδευτικά πλαίσια/ διαθέσιμες επιλογές

Στην Ελλάδα, η αξιολόγηση της σχολικής ετοιμότητας, σύμφωνα με το Υ.ΠΑΙ.Θ., βασίζεται κυρίως στο ΚΕ.Δ.Α.Σ.Υ. για να παράσχει γνώμатеυση, να βεβαιώσει ότι το παιδί ενδεχομένως παρουσιάζει σοβαρές δυσκολίες για να παρακολουθήσει την Α' τάξη του δημοτικού σχολείου, να ενημερώσει τους γονείς και να προτείνει την κατάλληλη επιλογή για το παιδί:

- Επαναφοίτηση στο νηπιαγωγείο
- Παρακολούθηση τυπικής τάξης γενικού σχολείου
- Παρακολούθηση τυπικής τάξης γενικού σχολείου με παράλληλη στήριξη ή μέσω τμήματος ένταξης
- Φοίτηση σε ειδικό σχολείο
- Κατ' οίκον εκπαίδευση

Ενδεικτική βιβλιογραφία

- Adelman, H. S., & Taylor, L. (2008). School-wide approaches to addressing barriers to learning and teaching. In B. Doll and J. Cummings (Eds.), *Transforming School Mental Health Services: Population-Based Approaches to Promoting the Competency and Wellness of Children* (pp. 277-306). Thousand Oaks, CA: Corwin Press.
- Grigorenko, E. L., (2009). Dynamic Assessment and Response to Intervention. *Journal of Learning Disabilities*, 42(2), 111-132.
- Gray, S. A. O., Carter, A. S., Briggs-Gowan, M. J., Jones, S. M., & Wagmiller, R. L. (2014). Growth trajectories of early aggression, overactivity, and inattention: Relations to second-grade reading. *Developmental Psychology*, 50, 2255-2263.
- Hipfner-Boucher, K., Milburn, T., Weitzman, E., Greenberg, J., Delletier, J., & Girolametto, L. (2014). Relationship between preschoolers' oral language and phonological awareness. *First Language*, 34(2), 178-197.
- Hirst, M., Jervis, N., Visagie, K., Sojo, V., & Cavanagh, S. (2011). *Transition to primary school a review of the literature*. Canberra: Australian Government Department of Health and Ageing.
- Iorio, J. M. & Parnell, W. (2015). *Rethinking Readiness in Early Childhood Education*. USA: St. Martin's Press.

Ευχαριστώ για την προσοχή σας!